

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
13 septembrie st. v.
25 septembrie st. n.

Ese în fiecare duminică.
Redacțiunea :
Strada principală 375 a.

Nr. 37.

ANUL XXVIII.
1892.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{3}$ de an 5 fl.
Pe $\frac{1}{4}$ de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei.

Pablo Domenich.

Istorie militară de Carmen Sylva.

(Urmare.)

Par Pablo, foarte serios, scote din sîn o iconiță.
— *Novia* (logodnica) mea mi-a dat-o; glonțul n'are nici o putere asupra-mi.

Toți se uitau cu uimire la acest băiat vioiu și vênjos, cu glasul blând și plăcut, cu infățișarea veselă, cu buzele subțiri și zvăpăiate sub mustățile-i fine, cu mânilor și piciorolele mici.

— Presintă-te, băete, țise generalul, pentru marea-cruce, crucea cu lauri de San Fernando.

De astă-dată Pablo se roși la față; ochii îi scânteiează, nările i se deschid pârënd aproape străvedîi, și pieptul i se umflă, pe când buzele i se strîng ușor.

Crucea de San Fernando! Trebuie s'o cêră cineva, și trebuie să dovedescă că este demn de dênsa. Se însărcinează atunci un avocat, care-ți contestă dreptul d'a o purtá, până nu vin chiar șefii tei să dea dovede de isbânda ce ai obținut. Acea cruce nu e atêrnată numai ca să se vedă; ea e cusută pe tunică, spre a fi purtată tot'd'auna.

Câteva zile în urmă, Domenich stătea în piciorole lângă un camarad al seu, care pusese o fôie de hârtie pe o tobă ce o ținea între genuchi și cu capul plecat, cu mâna greoie și neîndemănatecă scriea ceea ce-i dictá el. Pablo nu șcinea să scrie; îi părea reu, dar și ceialalți erau mahnîți, că din pricina asta nu putea să se facă șergent.

Scrisórea conținea următoarele:

«Dragă Paquito! Cred că ești sănătósă și petreci bine. Eu sînt bucuros. Mi s'a dat crucea de San Fernando. Pentru ce? Nu știu. Generalul m'a întreat, decă glonțele nu se ating de mine. Eu i-am arátat iconița ce o am dela tine. Socotesc că după patru săptămâni îmi vor da drumul, și, decă nu me vei uitá până atunci, ne vom cununa.»

Te îmbrățișez:

Al teu

«Pablo Domenich.»

Mai erá încă mult până la ziua hotărîită de Pablo, când fu chemat de comandantul Don Vicente:

— Ascultă, băete, îi țise el; medicul regimentului, știind că ești de trebă și cinstit, ar vré să te ia vistavoi la dênsul.

— Domnule comandant, scâpați-me, ve rog. Nu pot să slugesc. Sînt de familiá bună, și din strămoși am fost tot stăpâni pe la casele nóstre. Nu pot să fiu slugă.

— Cum, Domenich! tocmai tu, soldatul cel mai cuminte și cel mai supus din armată, te resvrătești astăzi pentru întêia óră? Ia sêma, că este tot slujba regelull!

Pablo își mușcă buzele și se îngâlbeni la față.

— Fie, domnule comandant! decă o voiți dvóstre, me supui țise el cu glasul jumătate și privirea abătută.

În acea sêră chiar, se duse la medicul regimentului și, rêsucindu-și chipiul în mâni:

— Făgăduesc, țise el, că voi slugi cu credință; dar am să ve fac o rugăciune.

— Să vedem, spune.

Medicul regimentului, Don Ramon Etcherbaster, un chirurg distins, erá Basc de origină. Mare, gras și strîns zdravăn în tunică, avea fața colorată; mustățile îi

CAROL SCROB.

erau albe și sbărlite, ochii cenuși; îi plăcea adesea să se lege de slujnicile frumoase de pe la hanuri; era capricios, dar bun.

— Sînt harnic și nu me plîng nici odată de muncă, reluă Pablo incetinel vorba. Certăți-me, ocăriți-me când veți vrea; dar ve rog să nu ridicăți nici odată mâna asupra-mi, nici chiar să me atingeți, fiind că... nu știu ce s'ar pute întemplă.

— Nici nu m'aș gândi măcar să te bat! Cred că o să te porți cum se cade ca să te am totd'auna în nume de bine.

— Am voit numai ăș ve pui în vedere. Omul nu știe la ce se așteptă; și, ceea ce ve spusei, n'aș pute să sufer nici odată. Veți ține minte, nu e așa?

— Firește, băte! Eu nu me tem. Me încređ în tine; aibi și tu încredere în mine.

Pablo eși, serios, și începù slujba cu hărnicie și cu cuget bun. Dar nu mai era vesel; nu mai glumiă; nu mai mergea vioiu și mlădios, ca mai 'nainte.

— Ce face Domenich? întrebese comandantul.

— O! Me ține ca în palme! respunse chirurgul. Nu mai am grije de nimica. Domenich are de tôte; me chivernisește ca o mamă; me lasă să-l cert, fără să se supere; e deștept și tăcut, în sfêrșit, e o piétră neprețuită.

— E un eroul intrerupse comandantul.

Pablo se siliă să procure stăpânului seu tot felul de mici desfătări, când acesta venia acasă obosit ori supêrat dela ambulanță, unde câte un tiner încă viguros își da ultima suflare, de unde câte un tată de familie plecă mutilat pentru totd'auna și supêrarea lui Don Ramon se schimbă adesea în neastêmpêr și în iuțelă.

Dar Pablo era totd'auna blând și liniștit.

— Astă-sêră, Domenich, o să me întorc la șapte ciasuri; aibi grije să fie mēsa gata, am de făcut o operație grea pe ȕiua de astăȕi și voi fi ostenit.

Și, dîcînd acestea, Don Ramon își îmbrăcă tunica, o încheiă și eși repede.

Pablo avù grije să pregătêscă cina; făcù un bifteck cu cartofi; la șapte ciasuri tot fu gata și un miros pof-titor se imprășcîea prin odaie. Medicul nu mai sosiă. Pablo, mîniat că întârȕiase, acoperi bucatele, ca să nu se recescă. Îi veni în gînd să le lapede și să facă altele; dar stăpânul seu ar fi putut să sosescă din minut în minut, flămînd, nerăbdător. După o ȕi lungă de muncă ostenitoare, mai bine să aibă o cină rea, decăt să nu găsescă nimic.

Ací eșiă până la ușă, ací reintră în odaie. Sunară opt ciasuri, apoi opt și jumătate. Cerul se acoperise cu nori groși, furtunoși, și intunericul se întinsese repede. În sfêrșit, umbra lui Don Ramon apărù în crepuscul, distingîndu-se de norii negri grămădiți și, cu mersu-i nervos, ca după obicei când era supêrat, intră iute, aruncă chipiul într'un colț, se lăsă greu pe singurul scaun ce avea în casă, depărtà luminările și apropiă bucatele.

Pablo îi spuse că, fiind de mult gata, trebue să se fi rîcit. Don Ramon parea că nu-l aude; dar își turnă pahar peste pahar, mormăiă în potriua ajutoarelor lui, făcîndu-i mĂgari; în potriua soldaților, făcîndu-i netrebnic; în potriua stupidei Crucea Roșie și în potriua bandajelor ce erau de nesuferit. Apoi tăcù, și începù să mănânce.

Dar cina, pregătită cu atâta ingrigire, se prăpădise; carnea se întărise, cartofii erau reci.

— Prôte bucatel... Bune pentru cāni! repetă doctorul de mai multe ori.

Apoi scupă bucătura, trînti cu furie farfuriile pe jos și trase o palmă lui Pablo.

Acesta năvăli afară din odaie, pe intunericul nopței și pe furtună. Doctorul remase nemișcat și ca desbătut într'o clipă. Își reaminti rugămintea lui Pablo și, rușinat, privi la remășițele risipite pe jos. Se duse la ferêstră, în care bătea plôia. Se uită la ciasornic și vedù că întârȕiase cu un cias și jumătate; fu cuprins d'un simțimînt de remușcare și de părere de reu, căci inima-i se sbuciumă în piept.

Așteptă nerăbdător să vie Domenich. Greșise mai multe operații, și pe de-asupra se umilise și în acest fel.

Își aminti de câte ori certase pe Pablo, și cum acesta nu-i respunsesse nici odată. Fiecare din acele scene treceau pe dinaintea ochilor lui, dar lămurite, mărite. Ar voi, fără indoielă, să-și repare nedreptățile. Ar cumpêră un inel pentru *novia*; ar ajută la aședarea tinerei căsnicii.

La cel mai mic sgomot, se opriă, trăgea cu urechia: nu s'audiă nici un pas, și numai plôia picură de-a lungul gémurilor.

Ostenit în fine, se culcă în pat și stinse luminările. Nu putù să adormă multă vreme, căci, tocmai când ațipiă, i se părea că aude pasul lui Domenich; și se redesteptă, până ce, la urmă, ostenela învingîndu-i neliniștea sufletului, și dorința ce simția d'a-și îndreptă greșelă, îl ajută să adormă într'un somn greu.

În vremea aceea, Pablo rătăciă pe cîmp, ca un nebun. Câte odată, la lumina câte unui fulger, zărind vr'o cruce, ingenuchiă înainte-i și se rugă. Dar rugăciunea nu-i ajungea până la buze. Numai un cuvînt le mișcă mereu: Rêsbunare! Rêsbunare asupra aceleia care-l lovise peste obraz, pe dînsul, Pablo cel mîndru, Pablo cel liber, cel nevinovat!

Apoi cugetă, că după religia creștină cată să fie răbdător și că, decăt să ar resbună, ar muri și el.

— Și frumoșă mea *novia*, iubita mea! se vaită el. Mi-o vor luă-o. Me vor impușcă ca p'un căne, și ca pe un ucigaș, nici chiar nu me vor îngropă creștinește.

(Finea va urmă.)

TH. M. STOENESCU.

C u m . . .

 Cum ajunge spre amurg,
Din ochi lacrimile-mi curg,
Pentru tot ce-am suferit
Dela ȕiori pân' l'asfințit.

Cum ajunge cătră ȕiori,
Me apucă reci fiori,
Pentru tot ce peste ȕi
Sînt ursit a suferi.

Décă am și eu un dor,
Este numai să nu mor
Până n'oi pute să ȕic:
«Aȕi n'am suferit nimic!»

CAROL SCROB.

Negustorul își ascunde suma căștigurilor, cum Nilul își ascunde isvórele.

Paul Forestier.

Comedie in 4 acte și in versuri, de *Emile Augier*.

(Urmare.)

Scena III.

Aceiași, ADOLF.

(In tot timpul scenei acesteia Paul își face paleta)

ADOLF (*in prag, anunțându-se singur.*)

Adolf de Beaubourg...

MIHAIL.

Poftescă...

ADOLF (*innaintând.*)

Me inchin...

MIHAIL.

Faci forțe
bine...*(Dând mâna cu el.)*

Și-alt ceva?

ADOLF.

Me 'nchin...

MIHAIL.

Atâta?

ADOLF.

Prea plecat...

MIHAIL.

Se și cu-
vine...

ADOLF.

Și supus de vreți, discipol, condiscipol, — in sfârșit
Chiar și curier... (*ia de jos scrisoarea aruncată de Paul
și i-o dă.*)

Amice, pierdi scrisorile...

PAUL.

Iubit,

Scump, neprețuit prieten, cam așa-i... (*o ia și cată
timbrul.*)
Din Nissa este.

MIHAIL.

Dela Reynal?

(PAUL cetind-o face semn că: da.)

ADOLF.

Ce face? Îți trimite bună veste?

PAUL.

Spune că-i tot reu, dar vesel de-obiceiu...

ADOLF.

Ce bun băiat!

O să plec să-l văd...

MIHAIL.

Când asta?

ADOLF.

Astă seră sunt plecat...

Am venit să-mi iau adio...

PAUL.

Pleci?...

ADOLF.

Me exilez...

MIHAIL.

Ce 'n-
samnă?..

ADOLF.

Plec in lume...

PAUL.

Fără țintă?

ADOLF.

Să colind...

PAUL.

Dar ce te 'n-
damnă?..

Ori ești curios...

ADOLF.

Uritul... un urit...

MIHAIL.

Uritul tu?...

Un voinic de om ca tine? Dar cu cine cerul fu
Mai puțin avar in daruri? Nu, precum ca să se știe:
Nu ești tu aprópe nobil? cât p'ací plin de-avuție?
Cât p'ací frumos, ba încă cât p'ací artist deplin?
Ce mai vrei dar, giuvaiere, cât p'ací de aur fin?

ADOLF.

Vreți să știți?

MIHAIL.

De nu-i vr'o taină...

ADOLF.

Chiar de-ar fi, v'o
spun și-mi pareCă mai rea n'o să se facă, decât este, trista-mi stare...
M'ați luat intodéuna drept un om cu mult noroc,
Un ștregar cu mari succese, un Lauzun?..

MIHAIL.

Ba șteu, de loc...

ADOLF.

De mirat... Cu tóte-acestea ve vorbiam cu... punte...
punte...Cu mici aere de taină... c'óre-care... amănunte...
Care trebuiau, in fine, să ve dea de bănuít...

MIHAIL.

Nu, șteu, nici prindeam de veste...

ADOLF.

Ai dreptate, negreșit!

Când avui și eu in vîetă parte de noroc vr'odată?
Nici odată, me 'nțelegeți, știți ce 'nsamnă nici odată!..
Cu 'ndrăsnéla, in afară de balet, de 'nnaintam,
Risete, batjocuri numai, iată ce intimpinam.

MIHAIL.

Tu cătai virtuți, se vede, din păreți de fier clădite..

ADOLF.

Dimpotrivă, dam asalturi la cucóne despărțite...

PAUL.

Intre altele... și dómnei Leea de Clers...

ADOLF.

Ai aflat?

MIHAIL.

Leea?...

ADOLF (*Lui Paul.*)

Cine-ți spuse?...

PAUL (*incurcat.*)

Nimeni... inse sēma am luat...

MIHAIL.

Inercarea dumitale intre-ai mei chiar, e ciudată...
Reu...

ADOLF.

Dar veđi...

MIHAIL.

Nu voi scandaluri in familie nici odată!

ADOLF.

Cu dómna de Clers, eu inse, șcŭ că nu ești inrudit...

MIHAIL.

Mai intēiu, a mea pupilă-i-e nepótă...

ADOLF.

Lămurit;

Dar cu dumneata nu-i par că nici Angela inrudită...

MIHAIL.

De când îi servesc de tată, e copila mea iubită;
Inima 'ntre ea și Paul să mi-o 'mpart, se cuvenì,
Și toți cari țin la dēnsa ca streini nu pot a-mi fi...
A familiei hotare de-alfel, intinđend, cu anii,
Totdēun'am înțeles-o cum o 'nțelegeau Romanii...
Și așa fiind, eu numer printre consăngenii mei,
Pe toți ce protecțiunea mi-o cerură pentru ei.
Ce-am făcut și pentru Leea, trebuie s'o șcŭi prea bine...
După ce am despărțit-o d'un bărbat brutal, — rușine
Intrupată între ómeni, — după ce, cât fu 'n proces,
I-am servit de călăuză și de paznic, — i-am ales
Lumea 'n care să petrecă făr' a fi in reu vėđută;
Cu-al meu pěr albit de vremuri, cu onórea-mi cunoscută
Am făcut purtării sale un coperemēnt stimat,
Am impus respect ori cārui starea i-ar fi defăimat...

ADOLF.

Te-aprinđi iute ca silitra!...

MIHAIL.

O! eu nu șciu dintr'odată

Să pornesc pe patru drumuri...

ADOLF.

Meștere, ba câte-odată

Nu pornești nici chiar pe unul... Ca mistrețul te repeđi,
Șcii, d'a dreptul peste garduri, și te duci, nu te mai
veđi...

De-ai fi-avut buna-voință pentr'o lécă de răbdare,
Deu ai fi vėđut că nu e un prilej de supėrare,
Ci eră mult mai degrabă chip d'a me compătimí,
Iar nu «dumneata» a-mi đice și cu cėrtă-a me primí;
Că-mi eră d'ajunș primirea dómnei Leea, o primire
Mult mai rea c'a tuturoră...

MIHAIL.

Incântat d'asă cinstire...

ADOLF.

Prea mișcat de partea care...

MIHAIL.

Ei, mai ai de povestit?

(*Bătėndu-l voios pe umeri.*)

In amorurile tale, n'ai fost dară fericit

Nici odată?...

ADOLF.

Nici odată; ți-am mai spus și-mi spun
măhnirea,

Dór afară de culise unde cumperi fericirea.
Idealul meu e altul, da, cu totul in altfel!
Cam ridicol e a-l spune cu ășt aier ușurel,
Dar atăta reu!... viermușul care ród-e-a mea junete,
E că nu cunosc amorul c'o femee din noblețe...

PAUL (*cu amărăciune.*)

Dumneđu să te ferescă de-un așa noroc!...

ADOLF.

O! nu,

In de-ajuns me tot ferește, nu-l mai ațŭță și tu.
— Cătă vreme-avui speranțe de-a-mi veni și mie rėndul,
Taina mi-o păstrai; acuma, să-mi vėrs focul tot, mi-e
gāndul.

MIHAIL.

Nu mai speri?

ADOLF.

Nu, đeu...

MIHAIL.

Greșelă...

ADOLF.

Dimpotrivă, am aflat

Tot ce 'n ochii lor me pierde... Sūnt acum incredințat
Că-mi lipsește...

MIHAIL.

Ce?

ADOLF.

Șcii bine...

MIHAIL.

Nu, đeu, nu...

ADOLF.

Atunci as-

cultă:

Scóte-mi, rogu-te, din mintea, care póte nu-i prea multă,
O idee ce me ród-e, ce me 'mpunge necurmat:
Intr'o đŭ, o baletistă, după ce mult m'am rugat
Ca dela un bun prieten să primescă-o dărnice,
Mi-a respuns: «Me lasă 'n pace, ești de-o rară mojíce,
Grosolan ca chip, ca tóte...» Am remas incremenit.
Dar privindu-me 'n oglindă, pare-mi-se c'am gășit
Checa vecinicei infrāngeri... Spune-mi ce să cred, amice?

MIHAIL.

Nu me prea cunosc in asta...

ADOLF.

Đi mai drept că n'ai ce
đice:

E d'ajunș, ími am sentința... baletista n'a mințit...

MIHAIL.

Nu joc asta...

ADOLF.

Mi-o đic inse eu... Ce cređi că-s amețit?

Vėd că port acea pecete a grosolănŭiei; care
Fură omului ori câte calitătŭi morale are...
Ciuda-mi e că trebură treideci d'ani pentru-a a me șci...
Dobitocule! oglinda la ce ți-a putut serví?
Plec, me duc intre sėlbateci să-mi ascund grosolănfa!

(*Va urmá.*)

RADULESCU-NIGER.

D i o g e n e .

Bibliografie.

Biharvármegye oláhjai s a vallási unio. Irta Bunyitay Vincze, a Magyar tud. Akademia levelező tagja. Budapest 1892. (Românii din comitatul Bihorului și uniunea religioasă de Vincențiu Bunyitay, membru corespondent al Academiei științifice maghiare. Budapesta 1892.)

Sub acest titlu a apărut de curând în limba maghiară un studiu pe 88 de pagini, octav mare, cu scopul exprimat (pag. 7) de a aduna datele istorice despre românimea bihorică, spre a servi cu detalii suplimentare pentru o ediție mai nouă a etnografiei Ungariei și pentru istoria bisericească ungară. Autorul, carele și-a făcut bun nume între scriitorii maghiari prin operele sale voluminoase referitoare la istoria episcopatului și a capitulului romano-catolic de Oradea-mare,¹ cătră finea studiului său (pag. 82) resumă, că a voit a resuscita memoria: cum s'au adus Românii mai înteu în munții Bihorului prin voievozi și chinezi; cum s'au așezat mai târziu și în regiuni mai la șes prin domni de pământ maghiari; cum au ordonat episcopii orădani referințele bisericești ale Românilor încă în evul mediu, cum au făcut dintre ei nobili și, ce e mai de căpetenie, cum au propagat și consolidat între densii uniunea religioasă, căreia au de a mulțami nobilitatea spirituală.

Când îmi permit a schiță mai de aproape cuprinsul studiului memorat, cu privire la nomenclatura localităților și a persoanelor, observ că me țin mai peste tot de cea usuată de autor, afară de numele de botez, din cauză că, spre a erua numirile românești, care vor fi existat, seu mai există încă, mi-ar trebui timp și studiu mai îndelungat.

Fiecare din cele 17 capete specificate în indicele de materii, lasă să ne așteptăm la detalii prețioase pentru completarea istoriei noastre civile și eclesiastice, în care respect nici nu ne înșelăm, căci autorul, aduce multe date: unele răspândite în diverse scrieri și până acum puțin exploatate de ai noștri; iară altele cu totul noue, care merită a se studia și combina. Cu plăcere pot releva, că densul indică pretutindenea locurile, în care se află documentele provocate, dintre care unele le reproduce întregi, iară din altele comunică escerpte mai pregnante. Peste tot caută să recunosc, că densul cu aparatul său științific a făcut mare serviciu și îndemănare scrutătorilor ulterioari.

Nainte de a intră mai inadins în materie, am a reflecta, că n'are să ne supere împregiurarea, că autorul ține la teoria predilectă a connaționalilor sei, că Românii au venit în aceste țeri mai târziu decât Maghiarii. Densul nu desvöltă mai pe larg teoria amintită, ci provocă simpluminte (pag. 7) la operele lui Hunfalvy și Réthy, dicând că acestia au arătat cu temei: cum s'au strimtorat Românii din apropierea Bizanțului tot spre nord, ducând cu sine ritul grecesc și limba liturgică slavică; cum au apărut în marginele ostice și sud-ostice ale Transilvaniei mai înteu în anul 1222, mai târziu și mai înlăuntrul țerii, acuș aici, acuș colo.

În fața acestora și eu provoc simpluminte la părerea opusă, formulată ăstmod: «Românii șed astăzi,

unde au ședut părinții lor înainte de un mileniu și jumătate; popor peste popor s'a schimbat în domnia asupra teritoriilor dela Dunărea inferioară, înse nici unul n'a periclitat romanimea în subsistența ei națională — apa trece, pietrele rămân. — Ordele migrației popoarelor, deslipite de solul patriei lor, au dispărut ca negure dinaintea soarelui, dar romanimea dacică cu capul plecat a lăsat să trecă peste sine visoforele, și s'a pironit de ședurile ereditate din străbuni, până au venit țile mai bune, când s'a sculat și și-a întins membrele.»¹

Acestea premise, iacă ce aflăm la autor despre primele date istorice referitoare la existența Românilor în comitatul Bihorului pe la capătul secolului XIII. Regele Ladislau IV în anul 1283 confirmă împărțirea bunurilor între membrii familiei Ratold. Între acele bunuri se află și trei sate din Bihor: Ujlak, Kövesd și Oláhtelek. Cele două prime există și astăzi în dreapta Crișului răpede: Ujlak, comună maghiară în vale, iară Kövesd sus la munți. Aici a trebuit să fie și Oláhtelek, căci în anul 1395 se amintește ca vecinașă cu fortăreța Solyomkő, și în anul 1490 formeză un complex de posesiuni cu învecinatele Tataros, Kövesgyház, Nadántelke etc., de aci incolo dispare, de sigur că și-a schimbat numele.

Din compozițiunea numelui Oláhtelek, după analogia altora din Bihor ca: Csehtelek, Orosztelek, Székelytelek — neexistând în țera nici un «Magyartelek» — deduce autorul, că acea localitate s'a colonizat cu Români pe timpul, când erau deja Maghiari aici.

Lorand voivodul Transilvaniei se ținea de familia Borsa, care posedea în Bihor fortărețele: Adorján, Kereszeg și cele două Solyomkő. Ruinele uneia dintre cele din urmă există și astăzi în stânga Crișului negru spre mișcăni dela satul Solyom (Șoim) în păduri în vecinătate cu fortăreța Fenes (Finiș) a episcopului orădan. În anul 1294 Lorand a obsidiat fortăreța Feniș și, încheiând armistițiul, a ascurat pe obsidiați că, decă se vor pogori din fortăreță, densul îi va apără în contra iobagilor, fie Maghiari, fie Români, cari locuiesc între valurile de apărare dela Șoim ori afară de acelea.

Din acestea conchide autorul, că atât la Crișul răpede, cât și la Crișul negru locuiesc deja Români, adauge înse, că numai în pădurile regiunilor mai muntose, unde erau avisați prin străvechiul lor mod de traiu cu păstoritul.

În secolul XIV întimpinăm în Bihor voievozi și chenezi românești, despre cari se face amintire în următoarele: Conventul premonstratens orădan amintește pe voivodul Negul în an. 1326; episcopul orădan Demetriu în an. 1349 vorbește de voivodul Petru, judele din Fel-Venter, căruia îi concede să țină un preot românesc; capitulul orădan în an. 1363 memorază pe voivodul Ivan dela Beins; tot acel capitul în 1374 face diferite dispozițiuni despre chenezi; în fine episcopul orădan Dominic în an. 1374 doneză voievozilor Nicolau și Mihaiu de Kerestienfalva posesiunile: Bonafalva, Toplicza și Kerestienfalva. Diploma de donațiune e comunicată întregă.

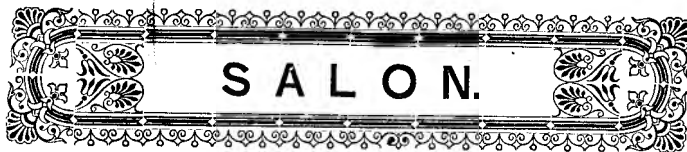
(Va urmă.)

TEODOR ROSIU
emerit profesor gimnasial.

O femeie nestatornică e aceea care nu mai iubește; ușoră, care iubește deja pe altul; flusturatică, care nu știe decă iubește și pe cine iubește; indiferentă, care nu iubește pe nimeni.

¹ T. Tamm: «Originea Românilor» ved. «Familia» an. 1891 nr. 9-15.

¹ A váradi püspökség története — A váradi káptalan legregibb statutumai. (Istoria episcopatului orădan. — Cele mai vechi statute ale capitulului orădan). Amintesc aceste opere, pentru că se află într'ensele mai multe date privitoare la Români ca locuitori în vastele domenii episcopice și capitulare de pe teritoriul Bihorului.

Nebuna satului.

I.

În satul lui Cremene, mai dincoia de munte, trăia fata lui moș Dănilă, nevêsta lui Cucuruz, reposat, sërmanu, dintr'o surpătură de mal.

Și din gospodăria lor, — gospodărie închegată cu muncă de zile și nopți îndelungate, — nu mai rămăsese bieteii vêduve, — Stana pe nume, — decât odrasla ei, Viorica, pe care o iubiă ca pe ochii din cap.

Bietul creștin reposat muncise din greu, cât trăise, ca să-și dureze o casă în marginea satului, casă în care trăi câțiva ani cu bine cu nevêstă-sa și cu odorul lor, Viorica.

La mórtea lui, Stana trebui să dea ceanonul de mămăligă popei, că altfel sërmanul, putređiă în casă, neingropat.

Cu tótă munca lui uriașe, nu putuse legă tei pe curmei, pentru că Dđeu, în mila lui, găsise cu cale să-i bată câmpul, peste vêră, cu grindină și să-l lase ca un făcăleț tocmai în toilul iernei.

Ce-a mai plâns Stana, Dđeu o șcie, vêdându-se fără sprigin în casă și c'o fetiță, — de vre-o cinci-șase ani, — în spinare.

Ți se rupea inima, vêdend-o, cum se tângueșce la grópa bărbatului pe care pământul avea să-l înveselască de veci în pântecelii lui . . .

Desnădejdea ei fu mare, și póte că și ea și-ar fi dat mórtea în clipa aceea în care omul ei dispărea, decât Viorica, fetița ei iubită, țipând și jelindu-se, — pentru că vedea pe mă-sa țipând și plângend, — n'ar fi adus-o în fire cu pupăturile ei . . .

II.

Din đori în nópte, munciă muma, ca să agonisască ficei ei, când s'o face mare, tótă gospodăria casei . . .

Munciă câmpul ei și munciă și la străini pe plată, numai și numai cu nădejdea că dór Dđeu într'o đii s'o milostiví ca să-i ajute să adune într'atât cât ar fi trebuit Viorichii, — fată mare, — s'o dea la casa ei . . .

Și munca ei, — de un an încóce, dela mórtea bărbatului, — părea că are spor, și ori și cum, sërmana, cu multă trudă, pusesese ceva de-oparte.

Și tótă resplata oboselei ei, eră zîmbetul fetiței, care, cum o vedea că vine, îi eșí alergend înainte, strigând din depártare:

— Mama! . . . Vine! . . . Mama! . . .

Și când Viorica eră în brațele ei, eră o fericire mare pentru dënșă . . .

Sărutările și mângăerile nu se mai sfêrșiau și Viorica, singurul bun remas dela soțul ei iubit, cu gângăvelile ei drăgălașe, îi ostoiă tóte suferințele și îi da curaj ca să începă cu mai multă nădejde munca chinuitoare de a doua đii.

III.

Intr'o đii inse, đii posomorită de tómnă, pe când Stana cântând, cu gândul la Viorica, se affă la culesul

porumbului, nenorocirea intră rînjind sêlbatec în căsuța ei.

Viorica, remasă ca de obicei singură acasă, se jucă cu o păpușică făcută de mă-sa din cârpe, când îi veni gustul să ațite focul în vatră . . .

Î se părea că e frig în casă, ș-apoi vrea să se arate și ea că e fată vrednică, fată gospodină care șcie ceva . . .

Își inchipuía, în copilăria ei, că mă-sa n'o să mai póta de bucurie, decât o vedé focul făcut, gata de 'ncălđit fiertura . . .

Și uite-o iute adunând gătejele de prin curte și așeđându-le maldăr pe vatră ca să le dea foc . . .

Aprinse un chibrit, doue, dar gătejele fiind ude de-o bură de plóie, nu luară de loc foc . . .

Atunci făcu că mă-sa, luă clondirul cu gaz și turnă pe vatră peste grămăjuia de găteje . . .

Dar mânușitele ei nedibace, tremurând de greutatea clondirului, turnară gaz și pe rochița ei . . .

Ea nu băgă de sémă și trase chibritul de părete, îl aprinse și dete foc gazului . . .

Flacara țisni și se 'ntinse îndată peste tótă vatra . . .

Pótele rochiței sërmaneii copilite, udate de gaz, se aprinșe într'o clipă, și focul mistuitor pêtrunse până la carnea și osciórele ei fragede . . .

Insedar țipetele ei de durere, insedar lupta ei în potriva focului . . .

Căsuța eră departe de sat și nimeni n'o putea auđi ca să-i dea ajutor . . .

În chinuri gróznice, Viorica pieri, departe de muma ei care cântă cu dragoste, culegend porumbul și gândindu-se la draga ei copilă care acum dispăruse din lume.

IV.

Stana se întorcea tot cântând acasă . . .

La cotitul drumului, unde de obicei îi eșí în cale Viorica, vêđu cu mirare, că fiica ei nu venise . . .

Și mirarea ei se schimbă în gróză, când uitându-se spre casă, vêđu că ea e prefăcută într'o grămadă de cenuse din care eșí încă fum . . .

Sërmana muma alergă într'un suflet la locul grózei . . .

Scormoni în ruine, călcând pe jeratic și nebăgend în sémă arsurile ce-i pricinuiau bārnelii încă fume-gânde . . .

Și în mijlocul lor, ars și prefăcut aprópe în scrum, găsí corpul drăgălaș al fetiței ei iubite . . .

Îi luă în brațe și câtă în desnădejde să-i insufe viêța cu sărutări.

Dar sărutările ei inflăcărare nu ațită focul în inima tăcută pentru vecie a copilitei . . .

Și suferința Stanei schimbă desnădejdea ei în veselie . . .

Incepú de-odată să riđă cu hohot, ș-apoi luând-o la gónă spre sat, incepú să-și lógâne copila și să-i cânte ca în copilărie:

Nani, nani,

Puiu mami.

Cu multă casnă, sâtenii putură să-i smulgă copila dela sín și s'o ingrópe în cimitirul satului . . .

Odată inse cu Viorica, și mintea bieteii Stane dispăruse . . .

De diminéta până sêra ea umblă razna prin sat, legănând ceva în brațe și cântând ca un copil mic:

„Nani, nani,
Puiu mami . . .

Și sătenii îi ȳic *Nebuna satului* . . .

Dar nebuna satului, când vine s3ra, se indrept3z3 spre cimitir, și pl3nge pe un morm3nt f3cut de cur3nd, la cap3tul c3ruia e o cruce veche de lemn.

MARION.

Poetul și fantoma.

Celebrul poet englez Pope nu voi3 cu nici un preț s3 cred3 c3 exist3 spirite, ori fantome, cari umbl3 n3ptea prin cimitire, prin casele pustii și intr3 c3teodată pe la meșul noptii și prin casele ómenilor. Intr'3 s3r3 dup3 ce se certase mult cu prietenii sei asupra acestui subiect, Pope se duce acas3 și se culc3.

G3ndindu-se mereu la fantome, ad3rme.

Pe la meșul noptii aude o cioc3nitur3 uș3r3 la ușe. Pope se deștept3 și f3r3 s3-și aduc3 aminte, c3 uș3 e incuiat3, ȳice: «intr3!» Uș3 se deschide, ca prin farmec și in cas3 intr3 un om înalt și usc3țiv, cu ochii mari și sc3p3r3tori și cu barba alb3 și lung3 p3n3 la br3u. Pope se uit3 la el f3r3 s3 p3t3 ȳice nimic. Necunoscutul se pune la m3s3, deschide biblioteca, ia c3te o carte, o resfoeșce și o pune la loc dar întors de cum le aranjase poetul. Astfel face cu t3te c3rțile. Pope perđendu-și r3bdarea, intr3b3 pe necunoscut: «Cine ești dt3?» Necunoscutul se uit3 lung la el, dar nu ȳice nimic.

Poetul ia atunci un pistol și-l indrept3z3 spre fantom3 gata s3 trag3 foc. Fantoma se ridic3, se apropie de Pope, își desface pieptul și și-l pune drept in gura țevii pistolului. Poetul atunci trage clopoțelul chem3nd pe servitorul care dormi3 in tind3. Servitorul nu vine. Fantoma atunci se retrage incet și dispare pe unde venise. Pe Pope îl trecuse n3dușelile. Intr'aceea uș3 se deschide și intr3 servitorul. Poetul îi ȳise: «Bine m3 somnorosule, am sun3t de at3tea ori, de ce n'ai venit — uite ce s'a int3mplat.» Și istorisi servitorului totul.

— Fantoma c3nd a intr3t și a eșit a trecut pe la tine prin tind3; n'ai v3đut-o?

— N'am v3đut nimic!

Poetului incep3 s3-i fie fric3. El culc3 pe servitor in pat, l3ng3 d3nsul.

A doua ȳi Pope se deștept3 t3rđiu. Íși aduse aminte de cele int3mplate. Se uit3 l3ng3 d3nsul . . . servitorul nic3ieri. Sun3 clopoțelul. Servitorul incep3 s3 bat3 la uș3, ca s3 i-o deschid3 Pope; c3ci de regul3 o inchidea el s3ra.

Pope s3r3 din pat și i-o deschise.

— Bine m3 de ce te-ai dus de l3ng3 mine?

— Cum de l3ng3 dt3?

— Nu te-ai culcat ađi n3pte la mine in pat?

Servitorul f3c3 ochii mari cređ3nd c3 st3p3nului seu inebunise.

— Șcii c3 ađi n3pte a venit fantoma aceea . . .

Servitorul ȳise:

— As3r3 ai venit acas3 ca de obicei, ai incuiat uș3 ca de obicei; pe mine nu m'ai chemat de loc, peste n3pte eu n'am intr3t de loc la dt3, nici n'am dormit in patul dtale!

Pope se int3rse la bibliotec3 și v3đ3 c3 t3te c3rțile 3rau aș3 cum le aranjase d3nsul, nu cum le pusese fantoma.

Atunci isbucni intr'un hohot de r3s.

T3te cele petrecute le visase numai, c3ci adormise cu g3ndul la fantome și la spirite.

Visul acesta curios l'a istorisit Pope la prietenii sei și de atunci nici prin g3nd nu i-a mai trecut lui, c3 ar esist3 spirite s3u fantome — lucru de care la inceput nu 3r3 tocmai sigur.

Carol Scrob.

— Portretul pe pagina de frunte. —

Poetul Carol Scrob, binecunoscut și din col3nele «Familiei», este unul din scriitorii cei mai populari in Rom3nia, c3ci versurile lui se c3nt3 mai mult.

Din cele multe amintim numai: Valurile Dun3rei, Dor de resbunare, La Coralia mea și f3rte resp3ndita romanț3 «Șcii tu.»

S'a n3scut la 21 iulie 1856 in orașul Roman. A intr3t pe cariera militar3 și e c3pitan. E insurat și are familie.

A publicat p3n' acuma doue volume.

Diogene.

— La ilustraținea de pe pagina 437. —

Cine n'a auđit și cetit de Diogene, renumitul filosof grec, care intr'at3ta a desprețuit t3te in lume, inc3t mult timp a ș3dut intr'o bute (vas) in curtea unui templu din Athena?

Ilustraținea n3str3 inf3ățisez3 un moment, c3nd mai multe dame din Athena privesc cu curiositate vesel3 pe cinicul filosof in locuința sa proverbial3.

Bonbone.

Confidenț3 de tinere copile.

— Cređi c3 tinerul te va lu3 de nev3st3?

— S3nt sigur3.

— El ți-a spus-o?

— Nu . . . dar mi-a cerut permisiunea de a nu-mi face dec3t cadouri *folositoare*.

— Aș3 dar nu vrei s3 cređi c3 v3n3t3rea de porci s3lbateci este pericul3s3?

— Nu cred.

— Bine, c3nd te vei duce la v3nat și dec3 s'a int3mplat s3 int3lneșci vr'un porc s3lbatec, s3-ți aduci aminte de mine . . .

— Cuconiț3, a venit doctorul, prietenul cucon3șului.

— Dar . . . nu-l pot primi.

— Ce dracu s3-i spun? . . .

• — Spune-i c3 s3nt bolnav3.

— Me m3ndresc, dragul meu, c3 pe fața mea e imprimat3 cinstea.

— Da, dar e o greș3l3 de tipar.

O d3mn3 scrisc3 amantului ei cer3ndu-i bani: dar ad3og3 ca post scriptum:

«Mi-e aș3 de rușine de cererea pe care ți-o fac in scris3rea asta, inc3t am trimis dup3 factorul poștal s3 o dea inapoi, dar servit3rea nu l'a ajuns.»

LITERATURĂ ȘI ARTE.

Concursul literar al Asociațiunii transilvane a avut, precum aflăm din «Transilvania», organul Asociațiunii, următorul rezultat. La premiul de 100 fl. destinat pentru cea mai bună lucrare asupra subiectului «Economia noastră după comasare» a intrat o singură lucrare; dar și acesta abatându-se dela subiectul pus în concurs, s'a innapoiat autorului. La premiul de 100 fl. pentru cea mai bună lucrare asupra subiectului «Igienea copilului dela naștere până la anul al 7-le al etății» au intrat doue lucrări, din care cea dintâiu n'a avut nici o valoare științifică și s'a innapoiat autorului, a doua s'a premiat cu 100 fl. și se va tipări ca broșură pe spesele Asociațiunii, cu condițiunea ca autorul să mai suplinescă unele lipse, autorul acesteia e dl Simeon Stoica, medic cercual în Rodna-vechie. La premiul în suma nedeterminată pentru cea mai bună culegere de poezii, basme (povești) și datine populare alese și până acum nepublicate, au intrat următoarele lucrări și manuscrise: Rugăciunea Maicei Preacurate, Versuri și colinde pentru Crăciun, Hore doine și balade, Varie, Descântece la felurile bôle și necasuri, Chiuituri și strigături, Povești și anecdote, Un dicționar de cuvinte străine séu rar întrebuintate, Antologie de poezii populare și artistice, Povești, 43 de povești privitoare la credințele datinele și părerile poporului, Poezii populare adunate de Daniil Almaș absolvent de gimnasiu, O scriere istorică cu motto «Mii și mii de ani de-ar trece.» Din aceste: Rugăciunea Maicei Preacurate, Descântece la felurile bôle și necasuri, Chiuituri și strigături, se premiază cu câte 12 fl. còla, autorul colecțiunii e vicarul Titu Budu din Maramureș. Poeziile populare s'au remunerat cu 15 fl., iar scrierea istorică s'a respins. Din cele 43 povești vr'o 15—16 merită a fi publicate, còla se va renumera cu câte 12 fl., colectantele este dl Ioan Pop Reteganul.

Stilistică și carte de cetire. A eșit de sub tipar la București un volum de 352 pagini, intitulat: «Curs practic și gradat de stil și compozițiuni» stilistică și carte de cetire pentru usul clasei III și IV secundare, partea II. Cuprinde: Stilul: calitățile generale și particulare, tropii și figurale. Genurile literare: Descripțiunea didactică, frumoasă și poetică, tablou, contemplațiunea, portretul, biografia, paralela, caracterul. Narațiunea: istoria, istoriòra, fabula, parabola, snòva, balada, povestea, mitul, novela. Literale și ortografia chirilică; bucăți pentru cetit, alese din autorii vechi și moderni. Poezia epică, lirică, didactică și dramatică. Genul epistolar cu toate felurile de epistole, de I. Manliu, profesor de limba română la Institutul pedagogic de fete și premiat al Academiei Române pentru cărțile sale didactice. Această carte este aprobată ca manual didactic de ministeriul instrucțiunii publice și al Cultelor din România pentru toate școlile secundare de ambele secse din țeră. Edițiunea VI, adausă și corectată. Prețul 3 lei.

Arhondologia Moldovei. Acesta e titlul unui volum, care conține amintiri și note contemporane, de paharnicul Constantin Sion, cu o prefață analitică de Gh. Ghibanescu și care a apărut în anul curent la Iași, cu cuprins de XXII și 484 pagini, în editura neobositului veteran dl Teodor Codrescu. Notele paharnicului Sion, cu toate că conțin multe amănunte separate de simpatii și antipatii personale, au și o bună parte de interes istoric. Dl Ghibanescu, în prefața sa, ne arată care pòte fi valoarea științifică a autorului. Cu toate defectele lor, notele paharnicului Sion ne infășoșeză o serie

de schițe, prea repeși și prea necomplete din nenorocire, din care apare inse o lume dispărută acum și care ne-a lăsat atât de puține documente. Interesantă de sigur va fi cartea acesta cu privire la originea familiilor din Moldova, când se va lămurii de greșeli și se va completa.

O carte militară. A apărut la București lucrarea militară: «Tratat asupra artificielor luminoase, usitate în resboiul de câmp și asediu», elaborat de locotenentul Stergeanu din reg. nr. 2 Geniu. În această lucrare se cuprind osebite mijloce de a ilumină câmpurile de bătăe, transformând astfel luptele de noapte în lupte de zi artificiale. Cartea a fost imprimată cu spesele ministerului de resbel și se află spre vândare la imprimeria statului.

Cărți de școlă. Dl Ioan Tuducescu, învățător în Lipova, anunță că a publicat o mică «Invetătură despre banii noi» séu «Valuta de aur» pentru școlari și particulari. Totodată deschide abonament la noua sa lucrare: «Tipuri din istoria patriei și universală» mașual didactic pentru școlile primare, cu abonament prețul a 10 esemplare e 1 fl., un exemplar 20 cr.

Protocol. A eșit de sub tipar la Arad în tipografia diecesană: «Protocolul adunării generale a doua a reuniunii învățătorilor romani gr. or. din diecesa Aradului districtul din drépta Mureșului, ținute în Arad la 21 și 22 aprilie n. 1892. Editura reuniunii.

Edițiunile librăriei Ig. Haimann în Bucureșc. Albumul Armatelor Europene, 120 grupuri militare în aquarele fine și 52 figuri negre, reprezentând toate armele ale continentului cu un text explicativ, prelucrat după mai mulți, de S. I. Grossmann. Un volum în 8° mare, în legătură de lucș 12 lei. Prima și unica carte de acest fel publicat în româneșce. — *Lascaș Viorescu*, o iconă a Moldovei din 1851 de W. de Kotzebue, traducțiune din limba germană, un volum în 8° 4 lei, în legătură frumoasă 6 lei. — *Dòmna Kiajua*, dramă istorică în 5 acte (6 tablouri) de Raduleccu-Niger și Nicolae Țincu, un volum în 8° 2 lei. — *Poesii de Th. M. Stoenescu*, un volum în 8° 4 lei, în legătură de lucș 6 lei. — *Monologuri în versuri*, seria II, de Nicolae Țincu în 8° 1 lei.

Elemente de geometrie. A eșit de sub tipar la Brașov în editura librăriei Nicolae I. Ciurcu un manual de școlă intitulat: «Elemente de geometrie» pentru anii din urmă ai școlii populare, pentru școlile civile, cursuri de repetiție și de adulți etc. de Dometiu Dogariu și Ion Dariu, cu numeroșe ilustrațiuni. Prețul 20 cr.

O revistă nouă. În curénd va apăre la București o nouă revistă literară intitulată «Revistă pentru toți.» Revista e pusă sub direcțiunea unui comitet de tineri literați.

TEATRU ȘI MUSICĂ.

Șciri teatrale și musicale. Dna Aristița Romanescu va da în curénd la Iași o reprezentație teatrală, jucând în piesele: Horațiu și Lidia, Deputatul tatei, comedii în câte un act și «Lupta între femei» comedie în 3 acte. — *Dl Traian Mureșianu*, baritonistul nostru din Brașov, va da astăzi sâmbătă la 12/24 septembrie concert acolo, cu concursul dșorei Leontina Gärtner celistă, absolventă a conservatorului din Budapeșta.

Teatrul Național din Bucureșci. Stagiunea se va deschide la 23 septembrie (5 octombree.) Atunci se va jucă «Despot vodă» a lui Alecsandri. La 1 și 3 oc-

tombre va urmá «Reposatul Tupinel» comedie francezã, care s'a jucat cu mare succes in tóte teatrele; la 4 octombre drama «Pygmalion» de Bengescu-Dabija; la 5 octombre se va reluá «Lupta femeilor» cu dna Aristiþa Romanescu; la 8, 10 și 11 piesa «Polyeuxte.» Stagiunea promise a fi interesantã și pentru cuvântul, cã acuma se va vedé cine are sã suplinéscã pe regretatul Ma-nolescu.

× *Opera italianã din București.* Trupa de operã italianã, care va cântá doue luni (octombre și novembre) pe scena Teatrului Naþional e pe drum și d'abiã la 13/25 ale lunii curente va fi in București, acésta din cauza carantinei ce va avé de fãcut. Dl Serghiade a angajat doue cântãreþe soprano-dramatice, pe dþóra Laberda și pe dna Stinco. Dra Chiþu, cântãreþã romãnã, care a obþinut de curénd frumóse succese in Guarany in »Profetul», va tiné rolurile de mezo-soprano; baritonul de Stinco-Palermi e un artist de mare valóre; pe dl Ercolani, basul, bucureþenii îl cunosc; tenori sânt dnii Russitano și Emiliani. Trupa de balet, mai complectã, va fi compusã din 28 baletiste și 16 elevi și eleve. Coreograful însãrcinat cu punerea in scenã a baletelor va fi dl Grassi, cunoscutul autor al «Teoderei» și al «Rodopei», doue mari piese coreografice, cari montate cu un lucs estra-ordinar la Scala din Milano au obþinut cel mai frumos succes. Printre baletetele care se vor da va fi «lelele», libret de dl Edg. Th. Aslan, musicã de dl Smeraldi, a cãrei acþiune feericã pune in scenã personagiile poveþilor nóstre: »Cancanul inaintea justiþiei» complectat (in 2 tablouri) «Excelsior.» Natural, cã tóte operele cari conþin un balet vor fi date in intregul lor, astfel cã vom avé pe «Faust» cu Nóptea dela Valpurgis, pe «Gioconda» cu danþul orelor, pe «Ebreã» cu baletul «turnul fermecat» și altele. Ca opere noue se va da: «Amico Fritz» a lui Mascagni. «Mirreille» (in romãneþce, versiunea dlui Th. Aslan) a lui Gounod și marca operã «Profetul» pentru care vor fi necesare decoruri și costume noi.

× *Compania liricã romãnã din București* sub direcþia artisticã a subsemnatului va incepe stagiunea de operã și operete la 15 novembre viitor, iar la 1-iu octombre vor incepe repetiþiunile in sala de repetiþe a noului teatru de lângã grãdina Cismegiu. Remãind încã câteva locuri vacante pentru cor, toþi dnii și dnele cari posedã voce și óre-care noþiuni de citire musicalã și ar dorí a face parte din cor, sã se presinte la subsemnatul, strada Pitar-Moþ nr. 6, pãnã la 25 septembre curent. George Stefãnescu.

× *Gabrielescu in America.* Noi succese de adãogat la numeroasele altele deja repurtate in America de tenorul Gr. Gabrielescu. Diarele braziliene ce ne-au so-sit și anume: «Diario do Comercio», «Novidades», «O Paiz», «A Capital», «Cidade do Rio» și alte sânt pline de elogii la adresa talentatului cântãreþ, care cu o artã neintrecutã, a obþinut un triumf neaseménat in tóte operele cântate in Rio-de-Janeiro și mai cu sémã in opera «Cavalleria Rusticana» in care a cântat in rolul Turiddu cu o deosebitã maestrie.

BISERICĂ și ȘCOLĂ.

Restaurarea catedralei gr. c. din Oradea-mare, care s'a inceput indata la Paști, e pe sfêrþite. Interiorul bisericeii spacióse are acuma un aspect fórté frumos, cãci e zugrãvitã cu totul de nou și numai icónele de pe iconastas mai trebuie aþedate. Restaurarea s'a fãcut

de cãtrã o firmã din Budapesta, care ș-a achitat însãrcinarea cu mare succes. Icónele de pe cerime laudã penelul artistului Szirmay. Cele de pe boltiturã au reuþit de minune bine; atãt compositiunea, cãt și desemenul și coloritul nu lasã nimica de dorit. Sânt cinci icóne de aceste: Sfãnta Treime, Isus și pruncii mici, Cuvéntarea pe munte, Inchinarea lui Leopold II și a Mariei Teresie inaintea Maicei Precurate și Inãlþarea Mariei. Tótã decoraþiunea e brillantã preseratã abundant cu aur și intocmitã cu gust. Cheltuelile de restaurare, vr'o 30.000 fl., sânt o nouã probã de generositatea Esc. Sale pãrintelui episcop Mihail Pavel.

Suspendarea pãrintelui Vasile Lucaciu dela oficiul preoþesc a produs resens mare in toþi romãni, cãci prin innaltele sale calitãþi spirituale densus este o decóre a clerului romãnesc. Indignaþiunea generalã se manifestéazã prin o mulþime de depeþe, scrisori și adrese de aderenþã ce primeþce din tóte pãrþile, din țerã și din strãinetae. Poporeni din Șiþești și filiile sale au adresat episcopului Szabó din Gherla o scrisóre, prin care își esprimã nemãrginitã iubire și alipire pentru preotul lor Vasile Lucaciu, precum și șfãþietórea durere cã prin suspendarea lui, bisericile lor au remas orfane și deþerte, altarele intristate, inimile mãhnite și sufletele scandalisate; totodatã spun, cã in cauza acésta au recurs și la Roma, cãci mai bine remãn fãrã vieþã decãt fãrã iubitul lor preot. La 20 l. c. s'a fãcut in Șiþești o impo-santã manifestaþiune, la care au luat parte mai multe mii de ómeni; protestãnd cu un suflet contra actului de suspendare, au decis unanim sã inainteze o reprecentaþiune la scaunul apostolic din Roma.

Congresul studenþilor romãni s'a þinut la Roman in 6/18, 7/19 și 8/20 septembre. Programa a fost urmãtórea: Sãmbatã la 5/17 septembre studenþii bucureþeni, dimpreunã cu delegaþiunile romãne din Budapesta și Cluþ, au plecat spre Roman. In aceeaþi au pornit și studenþii din Iaþi, dimpreunã cu delegaþiunea din Cernãuþi spre Roman. La 6/18 septembre, tótã studenþimea a intrat dela garã in Roman, in cap cu musica, care a cântat imnul «Deþeþtã-te Romãne!» apoi la episcopie s'a serbat un Te Deum, de acolo s'a dus la primãrie, de unde s'a fãcut incvartirarea. La ora trei s'a þinut in sala teatrului prima þedinþã publicã și o conferinþã. La 7/19 septembre dejunul oferit de comunã, apoi þedinþã publicã cu doue conferinþe, sãra concert. La 8/20 septembre cea din urmã þedinþã publicã. Sãra banchet oferit de comunã și plecare cãtrã casã. Serbãrile, dupã cum aflãm chiar acuma, au reuþit fórté bine. In numele studenþilor universitari romãni din Graz, Budapesta și Cluþ au luat parte dnii Aurel Roman-Olteanu, Romul Pop, Pompiliu Dan, Anton Puþcariu, Iuliu Maniu, Romul Dobo și George Proca. La deschiderea congresului, fiind salutaþi cu entusiasm, a respuns dl Pompiliu Dan, mulþãmind pentru primirea cãldurósã.

Adunãri invéþãtoareþci. La Lugoþ in 23 august s'a þinut adunarea generalã a reuniunii invéþãtorilor gr. c. din þinutul Lugoþului, sub presiul canonicului Andrei Liviu, luãnd parte și episcopul Mihályi, carele a þinut și o cuvéntare. Invéþãtorii Petru Popescu, Iuliu Birou, Avram Neda au þinut prelegeri teoretice și practice. La miédãþi episcopul a ospéat pe toþi. Vicepreþedinte s'a ales inv. Petru Iorgovici, viitórea adunare se va tiné la Vãradia. — Reuniunea invéþãtorilor romãni din *inspectoratul Siria* va tiné adunarea sa generalã in 4 octombre la Pãncota sub conducerea dlui invéþãtor George Paþca. — Reuniunea cercualã a invéþãtorilor din tractul *protopresbiteral al Timiþoriei* se va

intruni in adunare generală in comuna Secusigiu la 15/27 și 16/28 septembrie, sub presiul dlui Em. Andreescu, notar dl Constantin Clecan. — *La Brașov* in 28, 29 și 30 septembrie n. se va ține adunarea generală a reuniunii învățătorilor români din districtul Brașov, sub presiul dlui Ioan Popea, secretar dl N. Bârsan.

C E N O U ?

Hymen. Dl *Valentin Diț*, cleric absolvent al diecesei gr. c. de Oradea-mare, s'a fidațat cu domnișora Elena Bulcu in Beins. — Dl *Constantin cav. de Popovici*, mare proprietar in Bucovina, la 22 I. c. s'a cununat cu dșora Maria baronesă Styrcea, fiica dlui baron Victor Styrcea, mare proprietar și deputat in cameră. — Dl *Iosif Diamandi*, secretar la institutul «Silvania» din Șimleu, s'a logodit cu dșora Prisca Gencsy, fiica dlui I. Gencsy, primar in Șimleu. — Dl *Romul Sevastos* din Botoșani s'a cununat cu dșora Cornelia Emilian, fiica dlui Ștefan Emilian, profesor la universitatea din Iași. — *Dșora Elisabeta de Seracin*, fiica dlui general Teodor cav. de Seracin, la 18 septembrie s'a cununat la Cernăuți cu dl căpitan de geniu Jagello Koczynski. — Dl *Ioan Teculescu*, absolvent de teologie, s'a logodit cu dșora Elisa Comanescu, fiica dlui Iosif Comanescu paroc in Codlea.

Știri personale. Dl *Danil Lica*, avocat in Bistrița, a fost ales director executiv al institutului «Bistrițana» in locul reposatului Gavril Manu. — Dl dr. *Avesalon Feier* din Brad a fost ales in unanimitate medic cercual la Bahnea-Bozovici in comitatul Caraș-Severin. — Dl *Teodor Rotariu*, supravighiător silvanal in Cenade (Szász-Csanád), este numit supravighiător silvanal și peste pădurile erariale de acolo.

Asociațiunea transilvană. *Despărțământul Năsăud* va ține adunarea sa in Năsăud la 4 octombrie. Adunarea această se va ocupa încă de acuma cu măsurile de luat pentru primirea adunării generale a Asociațiunii, care in anul viitor se va ține la Năsăud.

Și s'a făcut lumină! In nr. trecut al foii noastre am scris, că patru studenți de origine română dela universitatea din Cluș au publicat un protest in contra replicei studenților universitari români din Graz, Viena, Budapesta și Cluș. De atunci cestiunea s'a luminat deplin; luminătorul a fost ănsuș acela, care a figurat in truntea protestului, in calitate de «președinte al comitetului de redacție.» Acesta, Ioan Rácz, la 16 septembrie, printr'un act legalizat la notariatul public din Cluș, publicat in origine și in traducere de diarul «Tribuna», declară că «protestul» semnat de dănsul și de Moldován István n'a fost redactat de dănsii, ci de profesorul universitar Moldován Gergely, că iscalindu-l nu i-a cunoscut cuprinsul, căci nu i s'a cetit nici lui nici altor ascultători universitari români; dănsul l'a subscris la invitarea lui Moldován Gergely, in al cărui serviciu a stat; a voit să se ferescă in cestiunea această, dar i-a fost cu neputință, fără a-și riscă vinitul și astfel mijlocele de traiu și de continuare a studiilor. Declară apoi, că celalalt subscris la protest, Moldován István, este fiul lui Moldován Gergely, dar nu-i nici student la universitate și nu aparține românilor nici prin religie nici prin limbă. Incât pentru ceialalți doi, anume Ioan Nicórá, de present profesor gimnasial la Blaș(!) și Mihaiu Bodiu, student universitar, n'au fost la Cluș pe timpul redactării protestului, — deci totă redacțiunea consistă numai din des numitul Moldován Gergely. In sfârșit condamnă cuprinsul și tendința protestului și se declară aderent al

principiilor cuprinse in memorandumul tinerimei române universitare. — Tocmai primim «Tribuna», in care dl Moldován Gergely declară, că dl dr. Ioan Nicórá n'a avut nici o șcire despre protestul clușan. Tot mai multă lumină.

Causa «Vulturului.» Drept continuare a celor ce scriserăm in nr. trecut despre góna pornită ca din senin in potriua revistei umoristice «Vulturul», adaugem, că redactorul dl Iustin Ardelean a declarat tinerimei maghiare dela academia de drept de aici, că nu va tipări și in revista sa declarațiunea ce a făcut inaintea corpului profesoral; totodată a publicat intr'un diar local o rectificare a procesului verbal, care n'a reprodus intocmai declarațiunea sa, pe care o face pendentă dela esecutarea legii pentru naționalități. Intr'aceea corpul profesoral a cassat hotărîrea tinerimei, privitoare la reproducerea declarațiunii și in revistă, căci prin această tinerimea a trecut marginile competenței sale. Incât pentru procesul despre care vorbirăm, acela s'a intentat din cauza că «Vulturul» ar fi făcând politică, de și nu are cațiune, — par că aite foi umoristice ar avé.

Necrológe. Dl *Vasile Szabó* de Lugos, medic român, a incetat din viață la Vâlcele in 15 septembrie, in etate de 72 ani. Reposatul a fost medic domestic al mitropolitului Șaguna. — *Silvia Bocu*, fiica dlui George Bocu, învățător in Sistaroveț, a incetat din viață la 7/19 septembrie in etate de 15 ani.

OGLINDA LUMEI.

Evantaliul Adelinei Patti. Diariștii parisiiani au publicat multe știri fantastice asupra testamentului, pe care se dice că l'ar fi făcut deja Adelina Patti. Ceea ce interesază pe toți este: cui o să lase celebra artistă evantaliul seu? Acest evantaliu, unic in lume, este făcut dintr'o fôie de mătase fôrte subțire cu spițe de aur, pe care toți suveranii Europei au scris câte ceva și anume: Țarul: Nu e nimic in lume care să te calmeze, ca cântecul teu. Vilhelm I: Tu ești privighetóra din tóte timpurile. Regina Cristina: La o spaniolă, ia o regină care e demnă de a fi stimată in tot'duna de supușii ei (se șcie că Adelina Patti este născută la Madrid in anul 1843).

Binefacerile cholerei. Un comerciant din Dessau imprumutase de mai mulți ani de zile diferite sume de bani dela niște bancheri din Hamburg. Comerciantului inse, cine șcie din ce cauză, îi mergeau treburile din di in di mai reu, astfel, că eră aproape să dea faliment. De câștigat, câștigă el, atâția bani cu cât să-și plătescă chiria, birul, și să-și susțină familia. Ba avea și vre-o 10,000 de franci bani gata. Ce folos inse, căci el eră dator la bancherii din Hamburg vr'o 100,000 fr. Unul din aceștia cumpără tóte polițele comerciantului, le preface cu invoirea acestuia intr'una singură, punându-i termenul la 15 august, anul acesta. Termenul sosesce și bancherul trimete polița la sucursala din Dessau, ca această s'o inmanueze comerciantului. Acesta n'avea bani și prin urmare eră amenințat să i se inchidă prăvălia, să fie declarat de falit și băgat la pușcărie. Iși aduce in se aminte de cholera. Cum primește polița, o trimete repede băncii cu următoarele rânduri: «Eu nu pot plăti polița acum, nu dór că n'am bani, dar fiind că ea e venită din Hamburg și e infectată de cholera. De aceea ve rog să o trimiteți inapoi bancherului.» Directorul sucursalei află lucrul rezonabil și trimete repede polița îndărét. Din această a profitat numai comerciantul, căci

terminul poliței espirând, ea și-a pierdut valoarea și comerciantul nu putea fi silit să o plătească. În chipul acesta, cholera i-a făcut un dar de 100,000 de franci, lăsând pe bancher cu buzele umflate.

Tutunul și divorțul. În Paris s'a format o ligă al cărei scop este combaterea abuzului ce-l fac oamenii cu fumarea tutunului. Argumentele aduse de această ligă sunt foarte curioase. Cu toate că toți doctorii recunosc, că tutunul fumat foarte moderat ajută sănătății prin aceea că desinfecteză — cum s'ar dice — gura omorînd microbii dinților și paralizând mirosul urt al gurii — membrii ligei probază că tutunul e cauza tuturor relelor ce se pot închipui. Cine ar fi crezut că tutunul are influență asupra înmulțirii divorțurilor și a nașcerilor nelegitime. Președintele aduce dovezi despre acesta. În departamentele — dice el — unde se fumază 1,150 grame de om, au fost 152 divorțuri și 237 băieți, nașcuți nelegitim. Din contră, în departamentele, unde consumațiunea mijlocie n'a trecut peste 574 grame de om, n'au fost decât 5 divorțuri și 45 nașceri ilegitime. Cine știe decă liga asta nu va dovedi la urma urmei, că și chelera, tifosul și alte bôle contagioase, provin din fumul tutunului. De, par că știi din ce tufă sare iepurele.

Originea unui poet. Nu de mult a murit în America vestitul poet John Whittier. Poetul acesta, până la vârsta de 25 de ani, n'a scris nimic, ci s'a ocupat exclusiv cu cultivarea pământului și cu creșterea vitelor. Într'o zi aude pe un om recitând o poezie de a lui Burns. Din momentul acela Whittier a devenit poet. A început să scrie la poezii, pe cari apoi le trimetea celebrului scriitor și diarist Garrison. Acesta încântat de talentul lui Whittier s'a dus într'o zi la tatăl lui și l'a înduplecat să-și dea băiatul la școală. Whittier a lăsat plugul și vacile și s'a dus la academia din Haveshiel, unde s'a apucat să studieze literatura. A început apoi să publice poezii foarte frumoase, critici literare și nuvele, prin ziare și reviste. Când a fost în vîrstă de 35 de ani,

s'a apucat să-și publice scrierile în volume, dar n'avea bani. Whittier nu și-a pierdut de loc cumpătul, nici n'a desperat. A învățat într'un an de zile pantofăria. Facea ghete frumoase pentru dame și astfel în vre-o 5 ani a făcut parale și și-a publicat scrierile. Whittier a murit în vîrstă de 85 de ani.

O mare revistă maritimă. Congresul Statelor-Unite a decis ca înainte de deschiderea expozițiunii universale din Chicago să aibă loc la New-York o mare revistă maritimă, la care va participa nu numai marina americană, dar la care vor fi invitate toate puterile navale din lume. Pentru a pune în execuție această măsură, ministrul de marină își propune de a concentra la New-York, toate vasele de război ale Statelor-Unite, chiar acele care se găsesc în porturile cele mai îndepărtate; iar președintele a invitat toate națiunile cari posed o marină de război de a se reprezenta la revistă. Întîlnirea e dată pentru 6 aprilie în strîmtoarea din Hampton, Virginia, de unde flota se va îndrepta spre New-York.

Poșta redacțiunii.

Duci Matilda Poni. Am primit și ve mulțumim.
Beinș. Decă vor fi bune, le vom publica cu plăcere.

Căldarul săptămănei.

Diua sapt.	Căldarul vechiu	Căld. nou	Sorele
Dumin. in. de inalt.	Crucei, Ev. dela Ioan, c. 3. gl. 7, a inv 5.	res.	ap.
Duminecă	13 Mart. Corneli.	25 Cleofas.	5 52 5 51
Luni	14 (?) Inalt. St. Cruci.	26 Ciprian.	5 53 5 48
Marti	15 Mart. Nichita.	27 Waldemar.	5 55 5 46
Mercuri	16 Cuv. Eufemia.	28 Wenceslaw.	5 56 5 44
Joi	17 Mart. Sofia.	29 Arch. Michail	5 57 5 42
Vineri	18 Cuv. Eumeni.	30 Ieronim.	5 59 5 48
Sămbătă	19 Mart. Trofim.	1 Oct. Remig.	6 0 5 34

Proprietar, redactor răspundător și editor:
IOSIF VULCAN.

Cel mai mare magazin de încălțăminte și de pălării.

MARTIN HAJNAL

negustor de păpuci (ghete) și de pălării în ORADEA-MARE, STRADA ARBORELEI VERDE, (peste drum de porța oțelului „Arborele-Verde.”)

Am onorea a prevesti on. public, că pentru sezonul de toamnă și de iarnă am asortat foarte bogat magazinul meu și sînt în stare a-mi oferi mărfurile onorab. cumpărători cu prețuri moderate. Iestinetatea mărfurilor mele se probază prin următoarele prețuri curente:

Pentru dămne:

1 păreche de păpuci din piele de vițel	--- 2 fl. 75 cr.
1 păreche de păpuci de piele fină patent	--- 2 fl. 60 cr.
Acceaș cu capne	--- 2 fl. 90 cr.
1 păreche fină de piele de capră, forma inimci	--- 3 fl. --- cr.
1 păreche din piele de capră franceză, cu capne	--- 3 fl. 60 cr.
Acceaș cu talpă galbenă cusută or cu cuie	--- 3 fl. 80 cr.
1 păreche de păpuci de lac, galbenă cusută	--- 4 fl. --- cr.
1 păreche Palmi cu nasturi pe lature	--- 4 fl. 90 cr.
1 păreche adevărată Lissé	--- 6 fl. 40 cr.

Pantofi de dimińceta dela 80 de cr. în sus.

Păpuci de fete și copii numai de calitatea cea mai bună de totă forma și mărimea.

Pălării, cămeși, cravate, gulere și manchette, mănuși și ciorapi, subcămăși de iernă, fabricatele cele mai bune de tot prețul.

9. (3-5.) Cer căutarea cât de numerosă a onorab. public.

Comandele din provincie se efectuează prompt.

Pentru domni:

1 păreche de păpuci neteđi de vics	--- 2 fl. 75 cr.
1 păreche de păpuci de vics cu Einsatz	--- 3 fl. --- cr.
1 păreche fină cu Einsatz și capne	--- 3 fl. 25 cr.
1 păreche fină de piele patent, cu cnapne	--- 4 fl. 30 cr.
1 păreche dela Carlsbad	--- 5 fl. 25 cr.
1 păreche de păpuci de lac	--- 5 fl. --- cr.

Mare asortiment de păpuci și cisme pentru băcți.

Cu stimă

MARTIN HAJNAL.